

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
професору, завідувачу кафедри
журналістики та філології
Садівничому Володимиру Олексійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук із соціальних комунікацій,
професора, професора кафедри маркетингу Національного технічного
університету «Дніпровська політехніка»

Бутиріної Марії Валеріївни

на дисертацію Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика:
структурний та організаційний чинники», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика»

Актуальність обраної теми дослідження.

Епоха постправди уможливує функціонування у комунікаційному просторі глобалізованого соціуму низки явищ, що перебувають на маргінесі як правди, так і облуди. Напівправа, симулякри, презумпції авторського бачення, ідеологічні конотації – усе це уформує феномен, який Ральф Кіз, автор книги «Ера постправди: обман і нечесність у сучасному житті», назвав неоправдою, фальшивою правдою, м'якою правдою або правдою-лайт (Keyes, 2004). Брак сформованої медіакомпетенції у переважній більшості користувачів медіаконтенту призводить до некритичного споживання медійних продуктів, що мімікрують під достовірні відомості й аналітичні реляції. Водночас саме аудиторний чинник залишається найвпливовішим у журналістській діяльності, що змушує журналістів спиратися на такі категорії як «довіра до медіа», «очікування від медіа», «партисипативні медіа» тощо. Урахування стану аудиторного середовища в його когнітивних, емоційних, комунікаційно-технологічних аспектах відповідним чином переорієнтує праксеологію журналістської діяльності, змушує виокремити і опрацювати її епістемологічний вимір.

З огляду на вищезазначене дисертаційне дослідження, присвячене інтерпретаційній журналістиці у її семантичних, структурних та організаційних

вимірах, безумовно, є актуальним і вагомим для наукової спеціальності 061 «Журналістика».

Н. М. Гайдур виразно актуалізує своє дослідження, вписуючи інтерпретаційну журналістику в широкий контекст соціальної інженерії. Вона ставить перед собою завдання розробити епістемологію журналістики, яка б доповнила концепт «журналістський фах», і розв'язує його комплексно і усебічно, актуалізуючи больові точки сучасної журналістики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в рамках міжнародного грантового проєкту Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism (Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм) – проєкт ЄС ERA3МУС+, № 598964- EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-SVHE-JP, 2018–2022 рр., науково-дослідної роботи кафедри журналістики та філології СумДУ «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі» за номером державної реєстрації 0115U001713 та «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» за номером державної реєстрації 0121U111164.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, базується: на аналізі широкої джерельної бази, що є релевантною темі дослідження; коректній постановці мети і завдань; застосуванні валідних методів дослідження.

Відповідно до мети, поставлених завдань, сформульованих об'єкта і предмета структура роботи вибудована послідовно й логічно. Архітектоніка дослідження вмотивовується обраною стратегією дослідження: через розробку концепту епістемології журналістики вийти на епістемологічні засади істини і правди в журналістиці, що є одними із найскладніших питань у дискурсі комунікативістики; розкрити семантику, структурні й організаційні чинники інтерпретаційної журналістики. Фактично епістемологія виконує роль

метатеорії, яка надає методологічний потенціал для розв'язання проблем, актуалізованих журналістикознавством.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, додатків та списку використаних джерел.

У I розділі дисертаційної роботи дослідниця розкриває концептосферу епістемології журналістики, співвідносить її із комплексним баченням функціональності медіа у перспективі подальших досліджень. Доводить слушність дослідницької уваги до «таких характеристик мас-медіа, які дозволять сприймати їх як самостійний чинник суспільної практики» (С. 44).

Заслуговує на увагу запроваджений до наукового обігу термін «комунікаційний детермінізм», що описує особливе цілепокладання в інтерпретаційній журналістиці: поєднання інформації із чітко артикульованою позицією щодо неї. На нашу думку, це може свідчити про нову медіааксіологію, яка закладає підвалини модальної авторської журналістики. У першому розділі Н.М. Гайдур також розробляє концепт епістемології журналістики, пов'язуючи його із характеристиками медіа, що дозволяють сприймати їх як самостійний чинник суспільної практики. При цьому вона вказує на напрямки розвитку аудиторного середовища, що є ключовим для функціонування медіа. Фактично запропоноване бачення журналістики наділяє її партисипативними властивостями, засвідчує розвиток від одноканальної до багатоканальної комунікації, забезпечує високий рівень дискурсивності поля взаємодії медіа та аудиторії. Ми підтримуємо запропоноване дослідницею застосування теорії користувача медіа, яка кореспондується з уявленнями авторки про гносеологічну природу аудиторії.

У II розділі дисертаційної роботи дослідниця гостро проблематизує феномен інтерпретаційної журналістики, пов'язуючи його з ідеологічною контрабандою, з упевненістю журналістів у праві транслювати свою точку зору аудиторії. Вона вказує на два вектори функціонування журналістики – чесну експозицію журналіста, який служить своїй аудиторії, і силове переконання, тиск, що передбачають нав'язування реципієнтам певних постулатів. Мікс означених підходів формує зміст інформаційного поля. Апелюючи до ретроспективи журналістики як до частини публічної сфери суспільства,

дослідниця показує, що силова напруга між двома означеними векторами завжди супроводжувала роботу мас-медіа. А відтак факт у системах фактів, теорій, рефлексій ставав основою для компромісу між творчими прагненнями журналістів і прагматичними цілями медіавласників. Однак нині, як засвідчує Н.М. Гайдур, факт здобуває статусу комунікаційної валюти. При цьому його пріоритетність для журналістської діяльності не скасовує інших форм журналістських практик – вільного коментування, вільної конкуренції на ринку ідей, самовираження.

Цікавими й евристично цінними для розкриття теми дослідження є роздуми дослідниці про становлення підходів інтерпретаційної журналістики в різних історичних умовах та національних медіасистемах. Безумовним здобутком розділу є формулювання вимог, які висувуються інтерпретаційною журналістикою до соціально-комунікаційної практики, визначення причин деформації її імперативів та типових помилок.

III розділ дисертаційної роботи дослідниця присвячує структурним та організаційним аспектам інтерпретаційної журналістики. Зокрема, розв'язує надзвичайно актуальну проблему «співвідношення організаційного чинника залежності мас-медіа та можливості самостійної інтерпретації контенту журналістами» (С.147-148). Вказує на тенденцію тотальної сегментованості соціально-комунікаційної практики. Пов'язує процес формування аудиторії із явищем паралелізму у діяльності політичних структур та мас-медіа.

Висновки роботи повною мірою відображають структуру дослідження, корелюють із запропонованою дослідницькою стратегією, відповідають поставленим завданням та розкривають отримані результати.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна та значущість отриманих результатів передусім полягає у тому, що дослідниця пропонує оригінальну авторську розробку епістемології журналістики, котра інтегрує класичну теорію пізнання й «альтернативну концепцію праксису, яка максимізує журналістську рефлексивність» (с. 17).

Комплексне багатопланове вивчення явища інтерпретаційної журналістики вона здійснює шляхом виокремлення проблем її сутності, семантики та структурно-організаційних аспектів функціонування.

Дослідниця слушно витлумачує інтерпретаційну журналістику як чітко продуману дискурсивну практику, а її вивчення пов'язує із можливостями критичного дискурс-аналізу. Вона доводить, що журналістика як дискурсивне явище обумовлюється стратегіями соціальних комунікацій і розмикається у різних контекстах, породжуючи різні режими потрактування суспільних подій та явищ.

Погоджуємося із шановною дослідницею у твердженні про міждисциплінарний характер епістемології журналістики, що обумовлює інтеграцію у її методологічному апараті положень різних наукових царин, об'єднаних спектром дискурсоцентричної проблематики, із беззаперечним домінуванням парадигми «Соціальних комунікацій». Дискурсивна оптика дозволила дослідниці виявити і схарактеризувати ключові стратегії інтерпретаційної журналістики, які містять епістемологічні імперативи щодо професійної роботи журналіста: урахування синхронії та діахронії текстів, що мають контекстотвірний потенціал; прогнозування наслідків дискурсивної побудови подій; диференційоване бачення авторського тексту і корпусу контекстів, що потенційно можуть вступити у взаємодію із ним.

Авторка рецензованого дослідження висуває нові наукові положення, які збагачують теорію і методологію журналістикознавства, адже надають відповіді на гострі питання журналістського фаху: об'єктивність vs рефлексивність, індивідуальність vs масовидність, медіапрезентація vs медіатворення дійсності.

Проведений аналіз дисертаційної роботи Н.М. Гайдур дає підстави оцінити її як змістовне, цілісне, завершене дослідження із проблематики, важливої для спеціальності 061 «Журналістика».

Достовірність отриманих у дисертації результатів забезпечено методологічно вірним застосуванням комплексу підходів і методів наукового пізнання, що дозволило авторові багатоаспектно, на системному рівні охопити об'єкт дослідження, здійснити його вивчення та аналіз в межах предмета дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації пройшли достатню апробацію в науковій царині. Результати дослідження опубліковані у 9 наукових працях, з них 5 статей у фахових збірниках і журналах, 1 стаття в іноземному виданні, 1 – у виданні, індексованому в міжнародній наукометричній базі Scopus, 2 – тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Ключові ідеї дослідження були виголошені на науково-практичних конференціях міжнародного і всеукраїнського рівня. Згадані публікації достатньою мірою відображають результати рецензованого дослідження та відповідають вимогам п. 8, 9 вимог до присудження ступеня доктора філософії «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання вимог академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол перевірки роботи на плагіат системою Unicheck від 25.11.2022 р.). Дисертація Наталії Михайлівни Гайдур містить посилання на згадані в тексті джерела інформації, у випадку використання тверджень, розробок, відомостей та ідей інших дослідників дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Всі посилання оформлені коректно та не мають ознак плагіату.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Варто відзначити широкі можливості подальшого застосування отриманих результатів для розвитку теорії та методології наукової спеціальності «Журналістика» та інших наукових дисциплін соціогуманітарного циклу.

Усі сформульовані пропозиції є конкретними і стосуються важливих аспектів інтерпретаційної журналістики в її змістових, структурних та організаційних аспектах, тож є цінними для медійників-практиків.

Окрім того, результати і рекомендації дисертації можуть використовуватися в навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої журналістської освіти.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації.

Анотація адекватно і повною мірою відображає основні положення дисертації, дає достатнє уявлення про наукові здобутки дослідниці щодо інтерпретаційної журналістики. Анотація цілком відповідає вимогам до оформлення робіт такого типу й рівня. Вона подана двома мовами – українською та англійською.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно відзначити, що вона містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації під час захисту:

1. Відзначаючи аргументованість пропозиції щодо діахронного аналізу інтерпретаційної журналістики (Розділ II), а також ґрунтовність та детальність його апробації шляхом інтерпретації контенту, вважаємо, було б доцільно більш чітко сформулювати перспективи практичного застосування діахронного аналізу в системі соціальних комунікацій.

2. Зважаючи на важливість структурного (підрозділ 3.1.) та організаційного (підрозділ 3.2.) чинника інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації, детального дослідження різних аспектів теорії та історії засобів масової інформації, вважаємо, що варто було б конкретизувати місце процесів формування структурного та організаційного чинника в концепції соціальнокомунікаційних полів.

3. Авторка наводить детальну характеристику епістемології журналістики в системі соціальних комунікацій (п 1.1), проте не завжди запропонована характеристика застосовується при обґрунтуванні функціонування інтерпретаційного контенту в подальших розділах дисертації.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

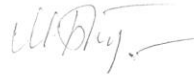
Рекомендаційний характер висловлених побажань не знижує загальної позитивної оцінки дослідження Н.М. Гайдур. Для дисертації властивий високий рівень актуальності, наукової новизни; всі положення, висновки й рекомендації належним чином обґрунтовані. Ще раз зазначимо, що висловлені зауваження мають дискусійний характер і не стосуються принципових положень і висновків дисертації.

Усе це дає підстави зробити висновок, що дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Гайдур Наталія Михайлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика».

Офіційний опонент:

Доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, професор кафедри маркетингу
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

«31» січня 2023 року

Марія БУТИРИНА

